

سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی
معاونت آموزش و ترویج

ارائه روش‌های پیمانه تولید پره در سامانه‌های شایری پرورش گوسفند

مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی

استان اردبیل

۱۴۰۴

نشریه ترویجی

۱۶۰۲

بسم الله الرحمن الرحيم

ارائه روش‌های بهینه تولید بره در سامانه عشایری پرورش گوسفند

نویسنده:

محمود صحرایی

۱۴۰۴

سرشناسه	صحرایی، محمود، ۱۳۵۶ -
عنوان و نام پدیدآور	ارائه روش‌های بهینه تولید بره در سامانه عشایری پرورش گوسفند/نویسنده محمود صحرایی.
مشخصات نشر	تهران: سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، معاونت آموزش و ترویج کشاورزی، نشر آموزش کشاورزی، ۱۴۰۴.
مشخصات ظاهری	۲۲: ص: مصور (رنگی).
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۳۶۳-۰۹۷-۲:
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
موضوع	گوسفندها -- تولید مثل Sheep -- Reproduction میش‌ها -- تولید مثل Ewes -- Reproduction گوسفندداری Sheep farming بره‌ها Lambs
شناسه افزوده	سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، معاونت آموزش و ترویج نشر آموزش کشاورزی
رده بندی کنگره	SF ۷۸۶/۲ :
رده بندی دیویی	۶۳۶/۳۰۸ :
شماره کتابشناسی ملی	۱۰۱۴۳۵۲۲ :
اطلاعات رکورد کتابشناسی	فیبا

ISBN: 978-622-363-097-2

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۶۳-۰۹۷-۲

نشر آموزش کشاورزی

عنوان: ارائه روش‌های بهینه تولید بره در سامانه عشایری پرورش گوسفند

نویسنده: محمود صحرایی

مدیر داخلی: فتح‌اله بهرامی

ویراستار ترویجی: نوشین رضانی

تهیه شده در: معاونت آموزش و ترویج کشاورزی، دفتر شبکه دانش و رسانه‌های ترویجی

ناشر: نشر آموزش کشاورزی

صفحه آرای: نادیا اکبری

شمارگان: محدود

نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۴

مسئولیت درستی مطالب با نویسنده است.

شماره ثبت در مرکز فن‌آوری اطلاعات و اطلاع‌رسانی کشاورزی ۶۷۷۰۵ به تاریخ ۱۴۰۴/۰۵/۰۶ است.

نشانی: تهران، خیابان آزادی، بین نواب و رودکی، پلاک ۲۰۵، معاونت آموزش و ترویج کشاورزی

تلفن: ۶۶۴۳۰۴۶۵ | تلفکس: ۶۶۴۳۰۴۶۴ | کد پستی: ۱۴۵۷۸۹۶۶۸۱

مخاطبان نشریه

* محققان

* کارشناسان

* مروجان و بهره‌برداران دام سبک

اهداف آموزشی

* با مراحل و نحوه اجرای روش‌های کاربردی تغذیه‌ای و مدیریتی موثر در تولید بره در سامانه عشایری پرورش گوسفند آشنا خواهید شد.

فهرست

عنوان صفحه

۷	مقدمه.....
۸	سامانه عشایری پرورش گوسفند.....
۸	مدیریت گله‌های گوسفند داشتی.....
۱۰	دوره‌های پرورش میش داشتی.....
۱۰	دوره قبل از جفت‌گیری.....
۱۰	دوره جفت‌گیری.....
۱۲	دوره آبستنی.....
۱۳	دوره شیردهی.....
۱۴	مدیریت قوچ گله.....
۱۵	مدیریت تغذیه گله‌های داشتی گوسفند.....
۱۷	نکات مهم در خصوص تغذیه شوک تغذیه‌ای (فلاشینگ).....
۱۸	مدیریت تولید مثل در گله‌های عشایری.....
۱۹	مزیت‌های همزمان‌سازی فحلی گوسفند.....
۲۰	دستورالعمل به کارگیری روش تلفیقی تغذیه‌ای و هورمونی.....
۲۱	پتانسیل اقتصادی و اثر بخشی.....

مقدمه

تولید بره یکی از مهم‌ترین منابع تولید گوشت قرمز در ایران است. با توجه به این که سهم گوسفند در تولید گوشت قرمز در ایران دارای اهمیت فراوانی است و از طرف دیگر، مهم‌ترین عامل در افزایش تولید گوشت گوسفند، افزایش تولید بره به ازای هر رأس دام مولد است، لذا ارائه و به کارگیری راهکارهای مدیریتی و تغذیه‌ای برای افزایش نرخ بره‌زایی از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است. استان اردبیل با دارا بودن حدود ۲/۵ میلیون رأس گوسفند از نژاد مغانی، یکی از قطب‌های دامپروری کشور محسوب می‌گردد. لیکن براساس نتایج مطالعات انجام گرفته در سال‌های اخیر، میزان زایش و درصد بره‌گیری در گله‌های عشایری پایین و به تبع آن، درآمد دامداران کم می‌باشد. بنابراین برای اقتصادی نمودن گله‌داری و ارائه یک الگوی مناسب مدیریتی در تولید و پرورش بره در استان، به کارگیری شیوه‌های جدید مدیریتی و تغذیه‌ای از قبیل فلاشینگ، تغذیه تکمیلی میش‌های آبستن و همزمان‌سازی فحلی گوسفندان مغانی در سامانه عشایری ضروری به نظر می‌رسد.

سامانه عشایری پرورش گوسفند

گوسفندان پرورش یافته تحت این سامانه، دارای دنبه بزرگی هستند و معمولاً وجود دنبه، عامل کمکی برای بهبود مقاومت حیوان محسوب می‌گردد. عملکرد تولیدی گوسفندان در این شیوه پایین است ولی به لحاظ پائین بودن میزان نهاده مصرفی در تغذیه دام، این شیوه مقرون به صرفه می‌باشد. تولید در این شیوه معمولاً فقط بره بوده و پس از قطع شیرگیری، بره‌ها به فروش می‌رسند. در این سیستم علاوه بر تولید بره، شیردوشی از میش نیز انجام می‌شود و فروش فرآورده‌های شیر (روغن، کشک و ...) نیز بخشی از درآمد گله‌داران را به خود اختصاص می‌دهد. این روش، به دو شکل کلی تمام کوچ داخل استانی و یا تمام کوچ منطقه‌ای در کشور وجود دارد و در آن، گله در تمام طول سال از مراتع ییلاقی، میان‌بند و قشلاقی تعریف می‌نماید. در این سیستم پرورش، تغذیه دستی به میزان بسیار کمی است.

مدیریت گله‌های گوسفند داشتی

گله‌های گوسفند داشتی در حقیقت از تعداد زیادی میش داشتی تشکیل شده‌اند. البته تعداد این میش‌ها با توجه به محیط نگهداری، شرایط مالی دامدار و موارد دیگر تعیین می‌شود. دلیل اصلی نگهداری این گله‌ها، تولیدمثل و تولید بره است. به همین دلیل بسیاری از دامداران، در این گله‌ها از گوسفند چندقلوزا و یا دوقلوزا استفاده می‌کنند تا سرعت رشد گله و تعداد بره‌های به دنیا آمده بیش‌تر شود. البته همان‌طور که گفتیم، در این گله‌ها گوشت، شیر و پشم گوسفندان نیز به فروش می‌رسد که بخشی از سود دامدار را تأمین می‌کنند.

اگر بخواهیم به شیوه پرورش گوسفندان داشتی به صورت دقیق‌تری نگاه کنیم، باید بگوییم که در این روش پرورش، گوسفندان معمولاً تعداد زیادی میش مولد را در

کنار تنها چند عدد قوچ گله نگهداری می‌کنند. دلیل وجود تعداد بیش‌تر، تولد بره‌های بیش‌تر است. آشنایی با انواع شیوه‌های مدیریتی مانند مدیریت تولیدمثل، مدیریت قوچ اندازی و سایر موارد مربوطه، یکی دیگر از مواردی است که به صورت مستقیم در موفقیت گله‌داری تأثیرگذار است. انجام صحیح موارد مهم می‌تواند باعث افزایش درصد بهره‌زایی، افزایش تولید، کاهش هزینه‌ها و در نهایت سود بیش‌تر برای دامداران شود (شکل ۱).

شکل ۱- مدیریت پرورش گله داشتی

یکی از مهم‌ترین و پرکارترین دوره‌های نگهداری از گوسفند داشتی، فصل زایش است. در این زمان با توجه به حساس بودن میش‌ها، بسیاری از دامداری‌ها از نیروهای کمکی استفاده می‌کنند تا بتوانند به صورت شبانه‌روزی از میش‌های آبستن مراقبت کنند. این مراقبت‌ها منجر به کاهش خطر سقط جنین و تلف شدن دام‌ها می‌شود.

و همین امر می‌تواند از بروز صدمات مالی شدید به دامدار جلوگیری کند. مدیریت دوره شیردهی به خصوص در گوسفند چندقلوزا، از آن جهت حائز اهمیت است که اگر احتیاجات میش به خوبی تأمین نشود، کیفیت و میزان شیر کاهش می‌یابد و رشد بره‌ها با تأخیر مواجه خواهد شد.

دوره‌های پرورش میش‌داشتی

دوره قبل از جفت‌گیری

دوره قبل از جفت‌گیری از زمانی آغاز می‌شود که دوران شیردهی به بره‌های به دنیا آمده تمام شود. اگر بخواهیم از نظر زمانی بررسی کنیم، معمولاً دوره قبل از جفت‌گیری از اوایل پاییز که دیگر نمی‌توان از مراتع جهت چرای آزاد گوسفندان استفاده کرد، آغاز می‌شود. این دوران در همان زمانی واقع شده که مواد غذایی مورد نیاز گوسفندان کمتر از سایر فصول سال یافت می‌شود و به همین دلیل گله‌های داشتی در این زمان با اندکی کاهش وزن مواجه می‌شوند. در فصول سرد سال علوفه کمتری یافت می‌شود و قیمت مواد غذایی و علوفه افزایش چشمگیری پیدا می‌کند، به همین دلیل بسیاری از دام‌داران در فصل بهار و تابستان علوفه و سایر مواد غذایی را با توجه به نیاز گله انبار می‌کنند. البته باید توجه داشت که انبار یا سیلوکردن مواد غذایی و علوفه باید با استفاده از روش‌های علمی و اصولی انجام شود تا با مشکل کپک زدگی و خراب شدن آن‌ها مواجه نشد.

دوره جفت‌گیری

دوره جفت‌گیری را می‌توان مهم‌ترین دوره در پرورش گوسفند داشتی دانست. در این دوره اگر مراقبت و تغذیه گوسفندان به خوبی انجام شود، می‌توان انتظار داشت که میزان و درصد دوقلو زایی و یا حتی چندقلو زایی در گوسفندان چندقلوزا و دوقلو ز

افزایش یابد. از نکاتی که قبل از شروع دوره جفت‌گیری باید به آن توجه شود، حذف گوسفندان ضعیف و نامناسب برای گله‌های داشتی است. میش‌هایی که به هر دلیلی پستان‌شان را از دست داده‌اند و یا جثه کوچکی دارند را باید از گله حذف کرد و در صورت امکان با میش داشتی مناسب جایگزین کرد (شکل ۲).

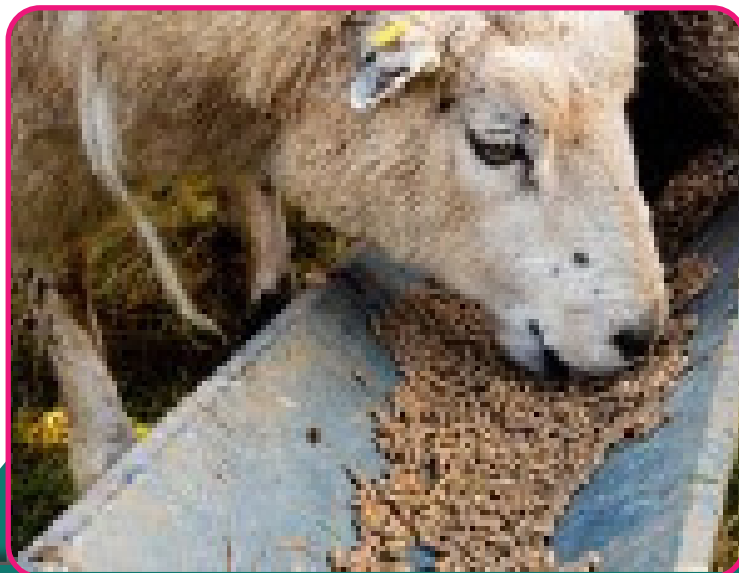
شکل ۲- جفت‌گیری قوچ با میش داشتی

نتایج تحقیقات نشان می‌دهد که هر چقدر در این دوره به کیفیت و کمیت تغذیه میش اهمیت داده شود، درصد دوقلوزایی بیش‌تر می‌شود. به همین دلیل به دامداران توصیه می‌شود که در دوره جفت‌گیری که معمولاً از چهار هفته قبل از قوچ اندازی آغاز می‌شود، توجه ویژه‌ای داشته باشند و جیره غذایی مناسبی در اختیار میش‌ها و قوچ گله قرار دهند. در این دوره باید میش‌های داشتی و همچنین قوچ گله با علوفه مرغوب، تازه و با کیفیت تغذیه شوند. همچنین استفاده از مکمل‌های غذایی و غذای متراکم یا کنسنتره می‌تواند به تقویت گله گوسفند داشتی کمک کند. جیره غذایی

که برای دوره جفت‌گیری در نظر گرفته شده است، از چهار هفته قبل از دوره قوچ اندازی آغاز می‌شود و بهتر است تا دو هفته پس از آن ادامه پیدا کند. پس از این شش هفته، باید مجدداً جیره غذایی به حالت عادی بازگردد و این روند به مدت دو ماه ادامه پیدا کند. در ماه سوم آبستنی است که دوره بعدی نگهداری از میش‌های داشتی شروع می‌شود. توجه داشته باشید که دادن غذای بیش از حد به گوسفند آبستن در این مدت می‌تواند موجب سقط جنین شود. همچنین باید توجه داشته باشید که قبل از دوره جفت‌گیری و قوچ اندازی، باید واکسیناسیون لازم را انجام داد و پس از آن از گوسفندان در محیطی آرام نگهداری شود.

دوره آبستنی

زمانی که سومین ماه آبستنی میش شروع شود، نیازهای تغذیه‌ای میش‌های داشتی تغییر می‌کند و کیفیت غذا در جیره میش در این دوره اهمیت بسیار زیادی پیدا می‌کند. همچنین باید نسبت به آرامش و جا به جایی میش‌ها توجه بسیار بیشتری داشت. عبور دادن میش‌ها از فضاهای تنگ و همچنین نحوه غذادهی نامناسب که منجر به ایجاد فشار و ازدحام شود، ممکن است جنین را با خطر سقط شدن مواجه کند. هر چه به اواخر دوره آبستنی میش‌های داشتی نزدیک شویم، باید به کیفیت مواد غذایی بیشتر اهمیت داد. کمبود مواد غذایی و همچنین ویتامین‌های مورد نیاز، می‌تواند منجر به بروز بیماری مسمومیت آبستنی شود. در این دوره باید از مواد غذایی متراکم که سرشار از انرژی و مواد مورد نیاز میش است، در جیره غذایی استفاده شود. نکته‌ای که باید به آن توجه بسیاری داشت این است که نیاز گوسفند چندقلوزا و دوقلوزا به مواد غذایی، بیش‌تر از میش‌های تک قلوزا است (شکل ۳).

شکل ۳- تغذیه تکمیلی میش‌های آبستن

دوره شیردهی

یکی از مهم‌ترین موارد در پرورش گوسفند و سلامت بَره، نوع ترکیب و میزان شیر میش است. هر چه کیفیت شیر مادر بهتر باشد، رشد بَره بهتر و میزان سلامت او بیش‌تر خواهد بود. در دوران شیردهی جیره غذایی گوسفند داشتنی به‌گونه‌ای باید باشد که احتیاجات میش به خوبی برآورده شود تا مقدار و ترکیب شیر بتواند احتیاجات بَره را نیز به خوبی رفع کند. دوره شیردهی، پس از زایمان شروع می‌شود. به طور معمول دوره شیردهی از اواسط اسفند که بَره‌ها به دنیا می‌آیند شروع می‌شود و تا ماه مرداد طول می‌کشد. البته بَره‌ها در تمام این مدت فقط از شیر میش تغذیه نمی‌کنند و پس از ماه سوم، شروع به خوردن علوفه نیز می‌کنند که در این زمان دامدار می‌تواند با فروش شیر گوسفندان، سود بیش‌تری کسب کند. میزان شیری که توسط میش داشتنی در این دوره تولید می‌شود ارتباط مستقیمی با نژاد میش، نوع،

مقدار و کیفیت تغذیه و همچنین خصوصیات میش دارد. باید توجه داشته باشید که گوسفند چندقلوزا و دوقلوزا معمولاً شیر بیش‌تری نسبت به میش‌های تک‌قلوزا تولید می‌کند. پس از پایان دوره شیردهی، مجدداً دوره قبل از جفت‌گیری آغاز می‌گردد و این روند ادامه خواهد داشت.

مدیریت قوچ کله

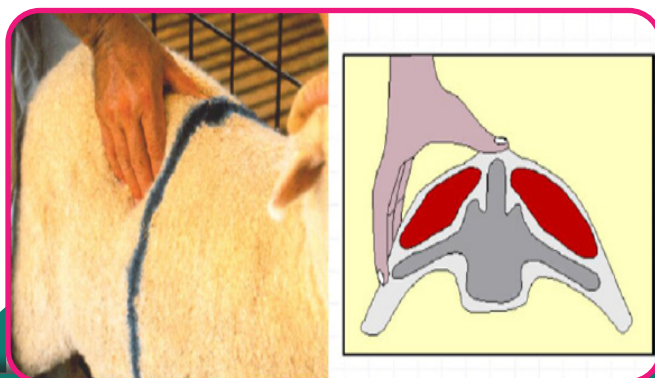
در گله‌های گوسفند داشتی، به ازای هر ۵۰ رأس میش معمولاً از یک رأس قوچ استفاده می‌شود. جفت‌گیری قوچ و فرآیند تولیدمثل گوسفندان به عوامل بسیاری بستگی دارد که سنجش و کنترل صحیح این عوامل می‌تواند در بهبود و موفقیت دام‌دار نقش مؤثری داشته باشد. یکی از مهم‌ترین مواردی که باید در خصوص قوچ گله داشتی به آن توجه شود، مدت زمان حضور قوچ در گله است. اگر بدنبال نرخ آبستنی و بهره‌زایی بیش‌تر هستید، در هر مقطعی از سال که می‌خواهید قوچ‌ها را وارد گله نمایید، بهتر است این کار، به صورت ناگهانی انجام شود. لفظ ناگهانی بدین معنی است که ماده‌ها از حداقل یک ماه قبل، نباید هیچ مواجهه‌ای با نرها داشته باشند؛ یعنی نه آنها را ببینند، نه صدایشان را بشنوند و به ویژه بوی نرها را نباید استشمام کنند که مورد آخر (بو) از همه مهم‌تر است. برای این منظور، باید نرها حداقل در فاصله ۲۰۰ متری از ماده‌ها در جهت باد نگهداری شوند. به عبارت دیگر، باد نباید بوی نرها را به ماده‌ها برساند. سپس در روز قوچ‌اندازی یا کل‌اندازی، نرها باید به طور ناگهانی وارد گله شوند. این کار باعث تحریک شدید میش‌ها شده و به تنهایی می‌تواند موجب همزمان‌سازی فحلی ماده‌ها تا بیش از ۶۰ درصد در داخل فصل و افزایش دوقلوزایی شود و در خارج از فصل هرچند به تنهایی اثربخش نیست، اما باعث نتیجه بهتر استفاده از هورمون یا روش‌های دیگر القاء فحلی خواهد شد. به این اثر مثبت ورود ناگهانی نرها به گله اثر قوچ و

بطور کلی اثر نر می‌گویند. همچنین باید توجه داشته باشید که تغذیه قوچ گله قبل از فصل جفت‌گیری، از دیگر نکاتی است که می‌تواند در میزان تولیدمثل گله نقش مهمی داشته باشد. قوچ گله قبل از فصل جفت‌گیری باید جیره غذایی مناسبی دریافت کند. پس از اتمام دوران جفت‌گیری باید قوچ گله را از میش‌های داشتی جدا کرد. این کار می‌تواند بخشی از هزینه‌های لازم برای خرید جیره غذایی را کاهش دهد.

مدیریت تغذیه گله‌های داشتی گوسفند

تغذیه یکی از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین عوامل در موفقیت و کسب سود است. همچنین بخش زیادی از هزینه‌های گله به تأمین خوراک مورد نیاز دام‌ها اختصاص پیدا می‌کند. دقت به مواردی مانند استفاده از مرتع و چراگاه، عدم خرابی و کپک‌زدگی علوفه و مواد غذایی، تأمین مناسب نیاز دام و به طور کلی کمیت و کیفیت مناسب جیره غذایی میش داشتی و قوچ گله می‌تواند باعث شود تا موفقیت بیش‌تری حاصل شود. استفاده از چراگاه و مرتع در فصل بهار و تابستان می‌تواند علاوه بر کاهش هزینه، منبع مناسبی برای تأمین احتیاجات گوسفندان باشد. یکی از ابزارهای مدیریتی بسیار مهم در پرورش گوسفند و بز، کنترل نمره وضعیت بدن (BCS) است. منظور از نمره وضعیت بدن، امتیاز دادن به میزان چاقی یا لاغری میش یا ماده بز می‌باشد. برای این کار معمولاً از نمرات یک الی پنج استفاده می‌شود؛ بدین ترتیب که میش، قوچ، ماده بز یا نر بز بسیار لاغر را نمره یک و حیوان بسیار چاق را نمره پنج می‌دهیم و سایر نمرات نیز به ترتیب حدواسط آن‌ها خواهند بود. نمره وضعیت بدن، نشان‌دهنده میزان ذخایر چربی و گوشت و وضعیت متابولیک بدن دام و همچنین وضعیت سلامتی، وجود بیماری و پیری است. در هر مرحله از تولید مثل، باید نمره وضعیت بدنی خاصی وجود داشته باشد. برای مثال در زمان جفت‌دهی اگر دام خیلی چاق باشد، چربی اطراف تخمدان

و رحم را فرا گرفته و مانع از انجام وظیفه صحیح آن‌ها در دام‌ها می‌شود. حتماً مشاهده کرده‌اید که بسیاری از میش‌های خیلی چاق معمولاً قصر می‌مانند. از طرف دیگر، اگر دام خیلی لاغر باشد، فاقد ذخیره چربی در بدن خواهد بود و از آنجایی که بافت چربی بدن همانند یک غده عمل کرده و هورمون بسیار مهمی به نام لپتین تولید می‌کند که نقش بسیار مهمی در فعالیت‌های تولیدمثلی دارد، لذا نبود بافت چربی تولیدمثل حیوان را مختل می‌کند. مجدداً حتماً مشاهده کرده‌اید که میش‌ها و ماده بزهای بسیار لاغر نیز معمولاً قصر می‌مانند. لذا در زمان جفت‌گیری باید میش نه خیلی لاغر و نه خیلی چاق باشد و این موضوع یک تا دو ماه قبل از شروع جفت‌گیری باید با تعیین نمره بدن کنترل شود و اگر میش خیلی لاغر است تقویت گردد و اگر خیلی چاق است خوراکش یا ساعات چراندنش محدود شود. همچنین دامداران با تجربه می‌دانند که شیشک‌های لاغر دیرتر به سن بلوغ می‌رسند و به احتمال زیاد پاییز اول عمرشان را برای آبستن شدن از دست می‌دهند و یک سال دیگر باید برای آبستنی منتظر بمانند. دلیل اصلی این موضوع نیز هورمون لپتین است که از بافت چربی ترشح می‌شود. لپتین نقش بسیار کلیدی در بلوغ حیوانات دارد و لذا شیشک‌های لاغر که بافت چربی کمی دارند، هورمون لپتین کم‌تر و در نتیجه تاخیر در بلوغ خواهند داشت (شکل ۴).

شکل ۴- محل تعیین نمره وضعیت بدنی

نکات مهم در خصوص تغذیه شوک تغذیه‌ای (فلاشینگ)

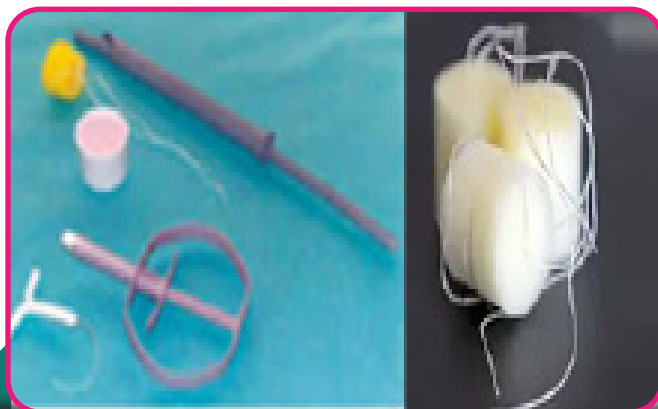
فلاشینگ در لغت به معنی هر عمل ناگهانی و تهییج کردن می‌باشد. لذا در تغذیه گوسفند نیز فلاشینگ بطور سنتی، به تغذیه ناگهانی ماده‌ها با روزانه ۲۵۰ الی ۳۰۰ گرم دانه غلات از دو هفته (در صورت هم زمان سازی فحلی یک هفته مانده به جفت‌دهی و قوچ‌اندازی تا ۲ یا ۳ هفته بعد از جفت دهی (جمعاً ۲۱ الی ۳۵ روز)، گفته می‌شود. سازوکار اثر فلاشینگ بدین ترتیب است که با تغذیه ناگهانی دانه غلات، سطح گلوکز (قند خون) به یکباره بالا رفته و این افزایش ناگهانی قند خون به صورت یک شوک متابولیک روی مناطقی از مغز (هیپوتالاموس - هیپوفیز) و نیز تخمدان اثر گذاشته و موجب افزایش فعالیت محور تولیدمثلی (هیپوتالاموس - هیپوفیز تخمدان) می‌شود. ماده‌هایی که تحت برنامه فلاشینگ قرار می‌گیرند، احتمال آبستنی بالاتر و دوقلو زایی بیش‌تری دارند. جیره فلاشینگ به طور سنتی شامل ۲۵۰ الی ۳۰۰ گرم دانه غله (عموماً دانه جو یا گندم (به ازای هر رأس میش یا ماده بز علاوه بر خوراک پایه می‌باشد (شکل ۵).

شکل ۵- تغذیه ناگهانی برای عمل فلاشینگ

مدیریت تولید مثل در گله‌های عشایری

معمولاً تولیدمثل گوسفند فصلی است و برای آبستن کردن میش در خارج از فصل، باید از روش‌های خاصی استفاده کرد تا مانع فصل را از میان برداشت. به ایجاد فحلی در خارج از فصل تولیدمثل القاء فحلی (تحریک نرخواهی) می‌گویند. مهم‌ترین روش‌های القاء فحلی در گوسفند و بز، روش‌های هورمونی هستند که معمولاً تیمار پروژسترون (PMSG+eCG) متداول‌ترین و اقتصادی‌ترین روش در دنیا است. استفاده توأم از اثر نر (ورود ناگهانی قوچ) و فلاشینگ (شوک تغذیه‌ای) که قبلاً توضیح داده شدند، همراه با تیمار هورمونی، بازده کار را بسیار بهتر خواهد کرد. اصطلاح دیگر در کنترل هورمونی تولیدمثل گوسفند و بز، همزمان‌سازی فحلی است. در حالت طبیعی، همه میش‌های یک گله هم زمان با هم فحل نمی‌شوند و لذا زایش آن‌ها نیز پراکنده می‌باشد. در صورتی که دامدار بخواهد زایش‌ها را در مدت زمان مشخصی متراکم کند و بره‌ها در محدوده زمانی مشخصی به دنیا بیایند، باید از روش‌های هورمونی استفاده کند. تولد هم‌زمان بره‌ها و بزغاله‌ها، مدیریت زایش و شیردهی ماده‌ها و پرورش و تغذیه بره‌ها را در آینده راحت‌تر کرده و ضمناً امکان فروش بره و بزغاله در فصلی از سال که بالاترین قیمت را دارد، فراهم می‌کند (امکان انتخاب زمان زایش و در نتیجه امکان فروش بره‌ها در بهترین زمان ممکن). (شکل ۶ و شکل ۷).

شکل ۶- ابزار و وسایل همزمان سازی فحلی

شکل ۷- انجام همزمان سازی فحلی

مزیت‌های همزمان سازی فحلی گوسفند

از مزایای همزمان سازی فحلی، می‌توان به کوتاه نمودن دوره زایش دام‌ها، تولید بره‌های هم سن برای فروش، پرواربندی و تولید شیشک ماده (بره ماده جوان) برای

جایگزینی سالانه میش‌های مولد حذفی در گله، امکان انجام تلقیح مصنوعی، تسریع روند اصلاح نژاد، امکان افزایش دوقلو زایی از طریق تزریق گنادوتروپین (نوعی هورمون است که احتمال آبستنی را افزایش می‌دهد) و تأثیر بهتر و بیش‌تر فلاشینگ تغذیه‌ای، بهبود در امور مدیریت تغذیه‌ای گله مولد و بره‌ها، امکان مراقبت بهتر از میش‌ها در اواخر آبستنی، زایش و پس از آن، کنترل زمان زایمان در طول سال برای استفاده مناسب از مراتع و سایر منابع غذایی در اختیار، امکان ممانعت از مصادف شدن زمان‌های جفتگیری و زایش با زمان کوچ در شیوه عشایری و مهم‌تر از همه امکان اجرای برنامه سه بار زایش در دو سال اشاره کرد.

دستورالعمل به کارگیری روش تلفیقی تغذیه‌ای و هورمونی

برای افزایش عملکرد تولید بره در گله‌های گوسفند مغانی در سامانه عشایری، لازم است اقدامات ذیل انجام شود:

۱- حداقل دو ماه از زایش گله گذشته باشد و نمره وضعیت بدنی میش‌ها در محدوده ۲/۵ تا ۳ باشد.

۲- برای رسیدن به وضعیت بدنی مناسب در میش‌ها در محدوده ۲/۵ تا ۳ استفاده از تغذیه کمکی در میش‌های مولد توصیه می‌شود.

۳- دو ماه بعد از زایش، از اسفنج داخل واژنی پروژسترون به مدت ۱۳ روز استفاده شود.

۴- در اوایل اردیبهشت ماه در روز خارج سازی اسفنج پروژسترون، ۴۰۰ دز PMSG (هورمون دوقلو زایی) تزریق گردد.

۵- یک رأس کوچ سالم و خوش بنیه به ازای هر ۵-۶ رأس میش تحت آمیزش به مدت سه دوره فحلی (برای اطمینان از باروری کامل) در داخل گله استفاده شود. در صورت نداشتن تعداد کافی کوچ، می‌توان از کوچ سایر گله‌ها به صورت امانی استفاده کرد.

۶- از تغذیه کمکی (فلاشینگ) روزانه به میزان ۳۰۰ گرم به مدت ۴ هفته، ۲ هفته قبل و ۲ هفته بعد از جفت‌گیری استفاده شود.

پتانسیل اقتصادی و اثر بخشی

- ۱- استفاده توأم از فلاشینگ و تغذیه تکمیلی میش‌های آبستن، همزمان سازی فحلی و هورمون درمانی در گله‌های عشایری باعث افزایش نرخ بره زایی، تعداد زایش در سال و افزایش درصد دوقلو زایی شده و در نهایت باعث افزایش درآمد گله‌داران عشایری خواهد شد.
- ۲- با مصرف کنسانتره مخصوص دوره شربخوارگی بره به میزان ۵۰-۶۰ کیلوگرم به ازای هر رأس بره در طی ۹۰ روز در مقایسه با گروه بدون تغذیه کمکی، بره‌های شیرخوار در پایان دوره ۱۰-۸ کیلوگرم سنگین‌تر خواهند بود.
- ۳- مصرف کنسانتره کنسانتره مخصوص دوره شربخوارگی بره در بره‌های شیرخوار، باعث کوتاه کردن طول دوره پرورش بره به میزان حداقل ۲/۵ ماه و کاهش فشار چرای دام بر مرتع خواهد شد.
- ۴- مصرف کنسانتره مخصوص دوره شربخوارگی بره و اعمال مدیریت مناسب پرورش در دوره شیرخوارگی، باعث کاهش تلفات بره، افزایش وزن کشتار بره خواهد شد.
- ۵- مصرف کنسانتره مخصوص دوره شربخوارگی بره و اعمال مدیریت مناسب پرورش میش و بره، سبب افزایش بازدهی تولید بره به میزان ۴۰-۳۵ درصد در مقایسه با روش سنتی در سامانه عشایری خواهد شد.

سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی
معاونت امور زنان و کودکان

ارائه روش های بهینه تولید بروه در سامانه عشایری پرورش گوسفند

مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان اردبیل

۱۵-۵

نشریه ترویجی

۱۰۶۲